

Skutki wyroku uznającego klauzulę za niedozwoloną

Prawomocność materialna wyroku uznającego postanowienie wzorca umowy za niedozwolone wyłącza powództwo o uznanie za niedozwolone postanowienia tej samej treści normatywnej, stosowanego przez przedsiębiorcę pozwanego w sprawie, w której wydano ten wyrok. Prawomocność materialna wyroku uznającego postanowienie wzorca umowy za niedozwolone - także po wpisaniu tego postanowienia do rejestru - nie wyłącza powództwa o uznanie za niedozwolone postanowienia tej samej treści normatywnej, stosowanego przez przedsiębiorcę niebędącego pozwanym w sprawie, w której wydano ten wyrok.

Tak uznał Sąd Najwyższy w uchwale siedmiu sędziów z 11 czerwca 2015 r., III CZP 112/14.

Pierwszy prezes Sądu Najwyższego przedstawił Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia następujące zagadnienie prawne „Czy wpis uznany za niedozwolone postanowienia wzorca umowy do rejestru, o którym mowa w art. 47945§ 2 k.p.c., powoduje, że przewidziana w art. 47943. k.p.c. rozszerzona skuteczność prawomocnego wyroku będącego podstawą tego wpisu stoi na przeszkodzie postępowaniu w przedmiocie kontroli postanowienia tej samej treści, zawartego w innym wzorcu umowy, stosowanym przez przedsiębiorcę, przeciwko któremu został wydany ten wyrok, bądź przez innego przedsiębiorcę?”. W uzasadnieniu wniosku zostało wskazane, że w orzecznictwie sądów ujawniły się rozbieżności dotyczące podmiotowych i przedmiotowych granic przewidzianej w art. 47943 k.p.c. rozszerzonej prawomocności materialnej wyroku uwzględniającego powództwo o uznanie postanowienia wzorca umowy za niedozwolone. W aspekcie podmiotowym rozbieżności dotyczyły tego, czy prawomocność ta działa przeciwko wszystkim przedsiębiorcom stosującym takie postanowienie w swoich wzorcach, czy też tylko przeciwko temu przedsiębiorcy, przeciwko któremu zapadł wyrok. W aspekcie przedmiotowym rozbieżności dotyczyły tego, czy skutki prawomocności materialnej obejmują tylko klauzulę zawartą w konkretnym wzorcu poddaną ocenie w postępowaniu, czy też rozciągają się także na zawarte w innych wzorcach postanowienia tej samej treści (względnie nawet postanowienia podobne). Sąd Najwyższy podjął uchwałę o treści przytoczonej na wstępie.

—Marta Wiśniewska

Komentarz eksperta

Marta Wiśniewska, [radca prawny Warszawa Rödl & Partner](#)

Uchwała Sądu Najwyższego rozstrzyga pojawiające się w orzecznictwie i doktrynie istotne rozbieżności dotyczące postępowania w sprawach o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone (art. 47936 47945 k.p.c.). Analizę uchwały należy rozpocząć od wskazania przedmiotu i celu tego postępowania, co pozwoli na lepsze zrozumienie zapadłego rozstrzygnięcia. Przedmiotem postępowania jest abstrakcyjna kontrola postanowień wzorców umowy, tzn. kontrola dokonywana w oderwaniu od okoliczności konkretnego przypadku. Jego celem jest zaś ochrona zbiorowych interesów konsumentów rozumianych jako element interesu publicznego. Wyraźne wskazanie przez Sąd Najwyższy, że postępowanie to nie służy ochronie interesu indywidualnego danego konsumenta, ma istotne znaczenie dla zrozumienia wywodów Sądu Najwyższego.

Pierwsza część zapadłego orzeczenia odnosi się do przedmiotowych granic prawomocności materialnej. W dotychczasowym orzecznictwie ujmowane były one wąsko, tj. z ograniczeniem do konkretnego postanowienia zawartego w konkretnym wzorcu umownym (uchwała SN z 7 października 2008, III CZP 80/08; wyrok SN z 30 maja 2014, III CSK 204/13) lub szeroko, tj. z rozciągnięciem na postanowienia o treści tożsamej lub zbliżonej do treści postanowienia uznanego za niedozwolone, jeżeli ich stosowanie wywiera taki sam skutek, jako stosowanie postanowienia uznanego za niedozwolone (np. uchwała SN z 13 lipca 2006, III SZP 3/06; wyrok SN z 12 kwietnia 2011, III SK 44/10). Sąd Najwyższy trafnie opowiedział się za koniecznością szerszego rozumienia prawomocności materialnej w aspekcie przedmiotowym. Wskazał, że postępowanie to nie odnosi się jedynie do postanowienia o określonym brzmieniu, lecz dotyczy wysłowionej w nim skonkretyzowanej treści normatywnej, określającej prawa lub obowiązki stron. Ewentualne zmiany językowe, które nie mają wpływu na normatywną treść postanowienia, nie są brane pod uwagę przy ocenie zachowania tożsamości. Połączenie przedmiotowych granic prawomocności materialnej wyroku, który stwierdza abuzywność danego postanowienia wzorca umowy, z jego treścią normatywną, a nie jego brzmieniem, należy racjonalizuje skuteczność takiego wyroku. Pozwala to m.in. na uniknięcie sytuacji, w których

konieczne byłoby wszczynanie – nawet w tym samym układzie podmiotowym – kolejnych postępowań o uznanie za niedozwolone postanowień wzorca umowy, które mają wprawdzie nieco odmienne brzmienie, ale w tym samym lub zmienionym kontekście wzorca wyrażają tożsamą treść normatywną i w związku z tym można przyjąć, że wynik ich kontroli w tych kolejnych postępowaniach musiałby być identyczny.

Druga część orzeczenia dotyczy podmiotowych granic prawomocności materialnej i związanej z tym wykładni art. 47943 k.p.c. Na tym tle także pojawiały się rozbieżności: w niektórych orzeczeniach sądy opowiadały się za jednokierunkowym rozszerzeniem tej prawomocności, tj. jedynie na rzecz osób, które mogłyby wytoczyć powództwo w danej sprawie, a nie występowały po stronie powodowej w prawomocnie zakończonym postępowaniu (uchwała SN z 13 grudnia 2013, III CZP 73/13; wyrok SN z 12 lutego 2014, III SK 18/13), w innych zaś za dwukierunkowym rozszerzeniem tej prawomocności, tj. na wszystkie osoby trzecie, zatem także przeciwko wszystkim innym przedsiębiorcom niż przedsiębiorca, który był pozwany w danej sprawie (uchwała SN z 13 lipca 2006, III SZP 3/06; postanowienie SN z 14 lutego 2012, III SK 32/11). Wnioski przedstawione przez Sąd Najwyższy w tym zakresie opierają się założeniu, że główny cel tego postępowania – tj. ochrona zbiorowych interesów konsumentów – musi być możliwie skutecznie realizowany, lecz nie może następować w sposób wykraczający poza ten cel, w szczególności nie może zostać naruszone prawo przedsiębiorców do rzetelnego procesu i do wysłuchania. Sąd Najwyższy, dokonując wykładni art. 47943 k.p.c., doszedł w związku z tym do wniosku, że przewidziana rozszerzona podmiotowo prawomocność materialna wyroku uwzględniającego powództwo o uznanie postanowienia wzorca umowy za niedozwolone – choć literalne brzmienie przepisu tego nie przewiduje – działa jedynie jednokierunkowo, tj. na rzecz wszystkich osób trzecich, ale wyłącznie przeciwko pozwanemu przedsiębiorcy, przeciwko któremu ten wyrok został wydany. Niekorzystne skutki wyroku kierowane są zatem jedynie do tego podmiotu, który miał zapewnione prawo do wysłuchania w danym postępowaniu. Wykładnia taka wynika również z faktu, że przepis art. 47943 k.p.c. ustanawia odstępstwo od zasady, że prawomocność materialna wyroku działa jedynie pomiędzy konkretnymi stronami.

Źródło: <http://www.rp.pl/Firma/302269972-Skutki-wyroku-uznajacego-klauzule-za-niedozwolona.html?template=restricted>